

Neveléslélektan

(2.)

SZOCIALIZÁCIÓ ÉS FEJLŐDÉS

Szentes Erzsébet
Sapientia EMTE, Tanárképző Intézet
2014

A szocializáció folyamata

- ☞ szociális (társas) tanulás
- ☞ az egyének elsajátítják a hatékony társas részvételhez szükséges készségeket, ismereteket, beállítódásokat elvárásokat
- ☞ a társas környezet (család, iskola stb.) befolyást gyakorol az egyén viselkedésére (jutalmaz, jóváhagy, eltűr, elutasít, büntet)
- ☞ az személyt érő hatások mellett az ezekre való reakciók, visszahatások is fontosak - a szocializáció interaktív jellegű

Tehát,

☞ az embert érő hatások, az ezekre való reakciók, visszahatások egész folyamata, amelynek során az egyén

- ☞ megszerzi azt a tudást,
- ☞ azokat a gyakorlati ismerteket és
- ☞ készségeket,

amelyek alkalmassá teszik arra, hogy többé-kevésbé **hatékonyan vegyen részt** az egész társadalom, illetve az egyes csoportok életében (Vajda - Kósa, 2005).

☞ „társadalmiasulás”

De!

- ☞ nem „szabás”, nem „faragás”, nem kényszerítés, nem kell a gyerekekbe semmit „beleverni”
- ☞ nem az eredetiség és önállóság eltiprása, nem túlzott konformitásra nevelés

"... a gyerekek szenvedélyesen szeretnék megérteni a világot, amely körülveszi őket, és mint az igazi tudósok, képesek tapasztalataikból tudást formálni. Megfigyelnek, csodálkoznak, kérdeznek és sokféle választ adnak, amelyek használhatóságát ki is próbálják.

Ha nem akadályozzák őket ebben, akkor szokásukká válik, és egyre jobbak lesznek benne.,,

John Holt

Fejlődés & szocializáció

- ☞ a fejlődés olyan folyamat, amely minőségi változásokkal és egyre differenciáltabb szerveződéssel jár – kibontakozás, autonómmá válás
- ☞ ember esetén az öröklődés nyújtotta alapok csak társadalmi környezetben formálódhatnak
- ☞ ennek értelmében a fejlődés és szocializáció egymástól elválaszthatatlan fogalmak (Solymosi, 2004)
- ☞ az egyedfejlődés (ontogenezis) a fogantatástól a halálig tartó folyamat (a felnőttkor is új kihívásokkal jár)

Victor, a francia vadfi

- ⌘ Mi a szerepe a neveltetésnek, hát a környezetnek?
- ⌘ Biológiai adottságainak tökéletlensége miatt volt-e képtelen Victor beszélni és életkorának megfelelő viselkedési formákat tanúsítani, vagy a megfelelő nevelés hiánya miatt?
- ⌘ ⇒ a tudományos fejlődéslelektan kezdete

7

A fejlődépszichológia

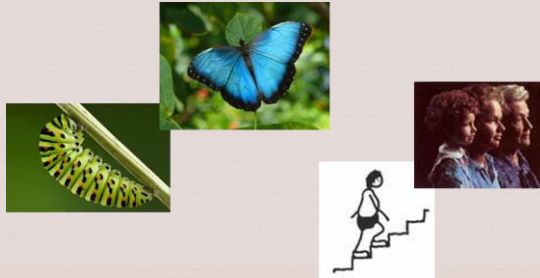
- ⌘ azt vizsgálja, hogy milyen törvényszerű jellegzetességeket mutatnak a testi, értelmi, érzelmi és társas változások
- ⌘ keresi a többé-kevésbé tipikus élettémákat és szabályszerűségeket az életfolyamatokban
- ⌘ feltárja a befolyásoló tényezőket és magyarázza azokat
- ⌘ fejlődési funkciókat leír, magyaráz, összehasonlít és előre jelez

Nézetek:

1. a fejlődés szakaszos, azok kezdetén és végén minőségi ugrások figyelhetők meg
2. a szakaszok csak látszólagosak, a fejlődés folyamatos

Szakaszok/életkori sajátosságok elkülönítése:

- ☞ utalnak a változásokra, melyek egy-egy életkort jellemeznek
- ☞ segít megérteni az adott időszakban fontos belső történéseket és a külső hatások szerepét

9

Szenzitív periódusok a fejlődésben

- ☞ bizonyos állatfajoknál léteznek „minden vagy semmi” jellegű kritikus periódusok (környezeti ingerekre való biológiai készenlét és érzékenység)
- ☞ emberi fejlődés esetében olyan időszakok határozhatóak meg, amikor bizonyos fejlemények bekövetkezése optimális lenne, és a környezeti hatások akkor segítenék a leginkább azokat (pl. ha a gyermek 6-7 éves koráig nem ismeri meg az emberi nyelvet megnő a nyelvelsajátítás kudarcának kockázata)

A FEJLŐDÉSRŐL ALKOTOTT FŐBB ELMÉLETEK

Jean Piaget (1896-1980)

- értelmi/kognitív fejlődés elmélete
- értelmi érés meghatározott sorrendű szakaszokban
- a gyermekek értelmi képességeinek mássága, sajátos gyermeki szerveződése
- a fejlődés folyamán kialakuló új kognitív struktúrák
- alkalmazkodás az állandóan változó környezethez (asszimiláció, akkomodáció)

Szakaszok

- **szenzomotoros** intelligencia - érzékszervi-mozgásos periódus
- művelet előtti kor - a gyermek még nem képes a logikai gondolkodáshoz szükséges műveletek használatára
- **konkrét műveletek** kora - a legtöbben már képesek fejben, képzetek segítségével műveleteket elvégezni, de ezek még cselekvésekhez kötődnek
- **formális műveletek** kora - tisztán szimbolikus fogalmak használata, absztrakciók, összefüggések, kombinációk, hipotézisek használata

Piaget's Theory Of Cognitive Development

1. Sensorimotor stage

2. Preoperational Stage

3. Concrete Operational Stage

4. Formal Operational Stage

Freud

- pszichoszexuálisfejlődés-teória
- fejlődési szakaszok - az ösztönén örömkereső impulzusai milyen testi zóna kielégüléséhez kötődnek (pl. az első életévben az öröm elsősorban a szájhoz kötődik, ezért orális szakasz)
- krízisek vagy megoldatlan konfliktusok megakaszthatják a fejlődést

Erik H. Erikson (1902-1994)

- pszichoszociálisfejlődés-elmélet
- a hangsúly nem a biológiai tényezőkön (ösztönök), hanem az élet során megtapasztalt környezeti és társas jelenségeken van
- minden életkorban sajátos feladatokkal, elvárásokkal, lehetőségekkel szembesül az egyén és minden fejlődési szakasz életre hív egy válságot, vagy krízist
- a krízisben ható motivációs erők vezetnek el annak megoldásához
- eredménye, "nyeresége" egy újabb tudás, az identitás újabb eleme, a fejlődés magasabb szintje

Életkor (év)	Életkori szakasz	Piaget kognitív fejlődés	Freud pszichoszexuális fejlődés	Erikson pszichoszociális fejlődés
0-1	csecsemőkor	szenzomotoros intelligencia	orális szakasz	alapvető bizalom vs. bizalmatlanság (remény)
1-2	kisgyerekkor	műveletek előtti kor	anális szakasz	önállóság vs. szégyen és kétely (akarat)
2-3				
3-6	óvodáskor		fallikus szakasz	kezdeményezés vs. büntudat (szándék, cél)
6-12	kisiskoláskor	konkrét műveletek kora	latencia kora	teljesítmény vs. kisebbség (kompetencia)
12-19	serdülőkor	formális műveletek kora	genitális szakasz	identitás vs. szerepzavar (hűség)
19-35	fiatal felnőttkor			bensőségesség vs. elszigetelődés (szeretet)
35-60	középső felnőttkor			alkotóképesség vs. megrekedés (gondoskodás)
60 felett	késő felnőttkor			integritás, éntelenség vs. kétségbeesés (bölcsség)

„Az érett felnőtt az egyik legfigyelemreméltóbb termék, amelyet a társadalom képes létrehozni.

Élő katedrális, sok ember sokévi keze munkája.”

D.W.Plath

Könyvészet

- ☞ Solymosi Katalin: Fejlődés és szocializáció. In. N. Kollár Katalin – Szabó Éva (szerk.): Pszichológia pedagógusoknak, Osiris, Budapest, 2004, 29-39 old.
- ☞ Cole, M., Cole, S.: Fejlődéslélektan. Osiris, Budapest, 2003
- ☞ Vajda Zsuzsanna – Kósa Éva: Neveléslélektan. Osiris. Budapest, 2005.